

HET LAND VAN HERLE

*Tijdschrift en contactorgaan
voor beoefenaars en vrienden van de historie van oostelijk Zuidlimburg*

Aan onze lezerskring

In afwijking van ons gebruikelijk schema, waarbij het streven van de redactie gericht is op een zo groot mogelijke variatie in de inhoud van de artikelen, hebben wij deze aflevering afgestemd op het monumentenjaar 1975.

Uiteraard moest uit de veelheid van monumenten zoals beschreven in de officiële lijst van Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst 1962 een keuze worden gedaan, waarbij wij mede afhankelijk waren van het aanbod van de inzenders en van onze beperkte financiële mogelijkheden.

Met opzet hebben wij nu eens niet bekende „kastelen” en historische hofsteden of gebouwen laten behandelen, maar de aandacht doen vallen op minder gangbare onderwerpen.

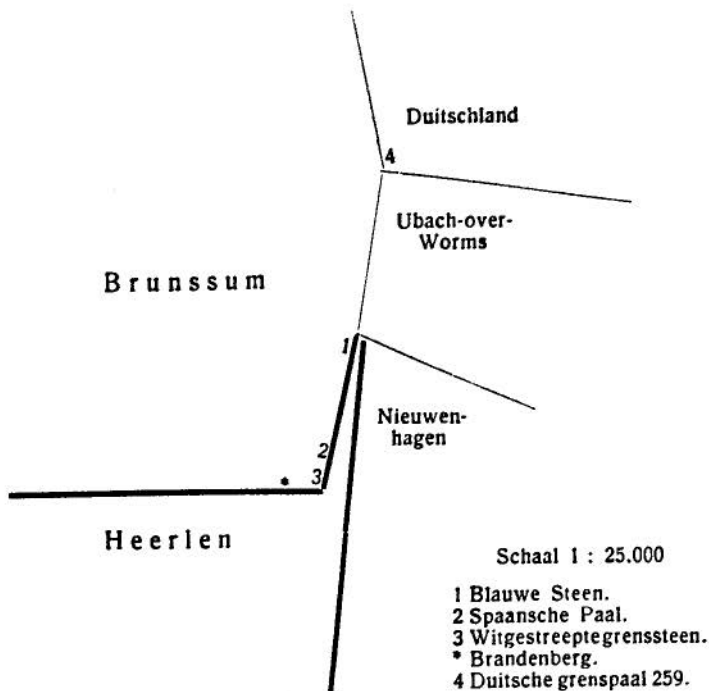
Al dan niet kritische inzendingen of bijdragen of wenken uwerzijds zullen de leesbaarheid van ons streektijdschrift kunnen bevorderen.

L. VAN HOMMERICH, voorzitter

GRENSPALEN

Wat zouden we een historisch-topografisch merkwaardige kollektie grenspalen bezitten, als in het verleden hiermee wat zuiniger was omgesprongen.

Heerlen heeft in de loop der tijden nogal wat gebiedsamputaties ondergaan, waarbij telkens het nieuwe grensbeloop moest worden vastgesteld. Vervolgens behoorde tot de taak van het schepenkollege het verifiëren van de grenzen tussen Heerlen en aanpalende gebiedsdelen met name wanneer territoria ingevolge vredesverdragen van de ene soeverein naar de andere overgingen zoals bij voorbeeld naar aanleiding van het Partagetraktaat van 26 december 1661 of bij de Vrede van Utrecht in 1713, toen omliggend gebied van Spaans Oostenrijks werd of naar aanleiding van het Verdrag van Fontainebleau van 1785 toen de Hollandse republiek in Schaesberg gezag kreeg. Ook deden zich bij herhaling konfliktsituaties voor. Dan moest door beide par-

Overgenomen uit De Maasgouw 1923, nr. 9/10, blz. 65.

tijen opnieuw de plaats der grenspalen worden nagegaan, wat zeer exact gebeurde.

Zo'n schouw of „beleydinge” van een delimitatie ging gepaard met nogal wat ceremonieel. Er vormde zich een stoet, die geopend werd door een der oudsten, die een kruisbeeld droeg, dat hij over de grenslijn – en was dat een weg over het midden van die weg – droeg tot op het keerpunt, waar de limiet scheidde. Ter plekke werd door de aanwezige leden der betrokken schepenkolleges de tekst van een proces-verbaal ontworpen, het kruisbeeld ter plaatse neergelegd en dan weer opgenomen om vervolgens met de toeschouwers en overheidsfunctionarissen de „beleydinge” voort te zetten.

Dit merkwaardig gebruik komt nog voor in een proces-verbaal van het jaar 1618, toen een verifikatie plaats had van het grensbeloop tussen de landjes van 's-Hertogenrade, Ter Heijden, Simpelveld en Heerlen. Om een indruk te geven van de nauwkeurigheid, waarmee de overheid te werk ging, lichten we een tekst uit het betreffende document: „ende alsoe beleijt gehouden tusschen die bancke Simpelveldt ende Herlen, beginnende ierstelyck op die Hulse ofte Loevenbergh ende

soe deur die gemeyne landstraete totte plaetse genoempt aen de nieuwe schuere, van daer recht aff tusschen die erven regenoot ter eenre die landen van den hoff Keverbergh ter andere syde regenoot den weg ofte voetpadt komende van Ubachsberghe en loopende lanx de huysen geheeten den Hontsrugge onder die Imstenraeder Driesschen comende uijt op die gemeyne straete dewelcke loopt uijtter den dorpe Simpelveldt naer 's-Hertogenraede...".

Een van de oudste grensaanduidingen is ongetwijfeld de zogenaamde (Brabantse) Hertogseik, geplaatst op de grens tussen Brabants Overmaas en het landje van Ter Heijden nabij de huidige grensovergang aan de Locht, „op die Locht in den winckel, alwaer dat staet eyne eijk genaempt des Hartogeneijck". Hij moet er tussen 1244 en 1378 geplaatst zijn. In een konflikt tussen Heerlen en Kerkrade over de weg Heerlen-Aken is de Hertogseik in het geding ¹⁾.

Anno 23 februari 1492 had een „landleydonge" plaats tussen het ambt Millen en het Land van Valkenburg. Heerlen was hierbij in zoverre betrokken, dat het met zijn onderbanken aan Millen grensde, „is geconsenteert int Hoff van Brabant... mit den ridderschap, gerichtten und gemeinten der Hoftbanck van Herle und onderbenck..." ²⁾.

In 1591 rees een limietenkwestie in de heide tussen Heerlen en Geilenkirchen. Op 24 juli van dat jaar deed de goeverneur „die visitatie tot Heerlen... in der heyden questie wesende... ende aengesien tselve was tot conservatie van seyner majesteit hoocheyt ende gerechticheyt, aldoen op den tyt voorscreven byden heelen voorscreven adeldom des lands, scholtis, schepenen ende in byweesen van sommige gemeenten..." ³⁾.

Wanneer Hoensbroek en Schaesberg van Heerlen worden afgescheiden respectievelijk anno 1388 en 1618 heeft men door middel van grenspalen de nieuwe limieten vastgesteld ⁴⁾. De limietenvaststelling tussen Heerlen en Schaesberg had plaats op 21 juni 1619 ⁵⁾. Voorts deed zich een grensscheidingskwestie in de noord-oost-hoekspits voor, daar waar nu de gemeenten Brunssum, Ubach over Worms en Nieuwenhagen (dat toen tot Heerlens bestuursgebied behoorde) samenkwamen ⁶⁾. De grens met Nieuwenhagen werd ingevolge een besluit van de municipale administratie van het kanton Heerlen van 20 augustus 1798 (3 fructidor an VI) in een op 22 augustus daaropvolgend opgemaakt procesverbaal nader omschreven ⁷⁾.

Van de vele grensstenen en palen die na de voorafgaande feiten en twistpunten moeten zijn geplaatst zijn er slechts enkele bewaard gebleven. Een in 1940 gepubliceerde foto ⁸⁾ met een grenssteen uit 1713 moet de zogenaamde „blauwe steen" weergeven, geplaatst op de uiterste spits waar oostelijk de grenzen van de gemeente Ubach over Worms, Nieuwenhagen en Heerlen samenkwamen en westelijk de gemeente Brunssum ligt. Duidelijk zichtbaar zijn het oostenrijkse wapen, naar

Brunssum gekeerd, en het staatse met de 7-pijlen-bundel, naar Heerlen. Van deze „blauwe steen” een lijn volgend iets westelijk zien we op een afstand van ca. 500 m aan de zuidkant van de oude heideweg van Nieuwenhagen naar Brunssum een tweede witgrijze vierkante zware en eveneens een meter hoge steen met de oostenrijkse en staatse wapens. Deze tweede steen wordt de „Spaanse grenspaal” genoemd. De hoekgrens tussen Brunssum en Heerlen ligt nog iets meer zuidwestelijk en wordt gevormd door een zeer groot, gedeeltelijk in de grond liggend blok harde blauwachtige Devoonzandsteen, breed dooraderd met wit kwarts.

Een andere zo genaamde „blauwe steen” ligt nabij de weg van Heerlen naar Brunssum ongeveer tegenover het zwembad De Zeekoelen aan de Brederostraat. De leeuw met de pijlen is gewend naar Heerlen. Volgens berichten van P. Peters⁹⁾ waren er in 1923 nog vijf andere grensstenen bekend: één te Heerlerheide op de noordwestelijke buitenhoek van de kerkhofsmuur, twee die een plaats hadden gekregen in het (nu niet meer bestaande) plantsoentje van het voormalig P.T.T.-gebouw aan het Emmaplein en voorts twee vierkante hardstenen grenspalen, die in 1917 bij het hernieuwen van de bestrating aan het huis „De Kroon” in de Emmastraat te voorschijn kwamen en waarvan de oorspronkelijke standplaats onbekend is. Zij dienden tot dekking van een oude gemeenteput.

Omdat Nieuwenhagen eertijds onder Heerlen ressorteerde, vermelden we daar nog een drietal grensstenen. Op de hoek Gatestraat-Hoogstraat is op een cementen voetstuk een kruisbeeld geplaatst, dat door twee niet zware grensstenen geflankeerd wordt; van één ervan is het bovenste gedeelte afgebroken, dat er nog naast ligt. Ze stonden bij het zogenaamde „Spaanse Kentje”, een benaming van een gedeelte van de gemeente Ubach over Worms, waar de oude kerk van Nieuwenhagen nog staat.

Ten slotte „d'r blauwe poal” op de grens van Nieuwenhagen en Ubach over Worms. Aan de oostzijde van het veld, genoemd Boschheide, op een kruisweg vlak bij het Kreupelbos dat tot Ubach over Worms behoort staat deze 60 cm hoge stenen grenspaal, de leeuw met de pijlenbundel naar Nieuwenhagen-Heerlen gekeerd. De kop van deze grenssteen, die op zijn oorspronkelijke plaats staat, draagt een eenvoudig ijzeren kruis van ruim 1 meter hoogte.

Wie hiertoe lust gevoelt kan nu ruimschoots op verkenningstocht gaan.

L. VAN HOMMERICH

NOTEN:

1. Notulenboek Banksvergaderingen Heerlen 1784-1795, blz. 43, 44 en 49 (gemeente-archief Heerlen).
2. Archief kasteel Amstenrade.

3. Rekeningenboek Heerlen, Brabantse Rekenkamer nr. 50270 fol. 84 vso. (kopie in gemeente-archief Heerlen).
4. Zie voor akte van 1388: Egh. Slanghen: „Het marckgraafschap Hoensbroeck...”, Maastricht 1859, blz. 16 en 17, akte blz. 294-295.
5. Oud administratief archief (gemeente-archief Heerlen).
6. P. Peters: „Uit Heerlens Verleden: Grenssteen” in De Maasgouw 1923, blz. 64-66; F. X. Schobben: „Ubach over Worms” in Het Land van Herle 1961, blz. 244 en uitstekende uitslaande kaart na blz. 264; H. Hanssen: „Die Rimbürg”, Aken 1912, blz. 203.
7. Frans archief (gemeente-archief Heerlen).
8. A. de Wever: „Wat er was en over is van de grote stille heide: de Heerler en Brunsummer heide vroeger en nu” in V.V.V.-uitgave Heerlen 1939-1940, blz. 81.
9. P. Peters: „Uit Heerlens verleden: grenssteen” in De Maasgouw 1923, blz. 21.

Kapellen te Heerlen

Op de officiële monumentenlijst van de gemeente Heerlen staan een tweetal kapellen genoemd die een nadere bestudering verdienen. Het Monumentenjaar 1975 wil immers vooral aandacht besteden aan het kleinere monument en als zodanig zijn de kerkhofkapel aan de Akerstraat en de Barbarakapel te Palemig te betitelen.

KERKHOFKAPEL, Akerstraat

Zij is gebouwd in 1848 door baron de Loë als gedachteniskapel voor zijn in 1847 overleden echtgenote. Ze is in baksteen opgetrokken in neo-classicistische stijl compleet met timpaan en hoeklisenen. Boven de ingang bevinden zich de wapens van De Loë en Van Boeselager met het opschrift: „Memoriae liberae baronissae Antoniae a Loe Mheer ex baronibus a Boeselager nat. 1827 1ma Martii def. 1847 12 Octobris. Genere nobilis, moribus nobilioris, religione nobilissima. R.I.P.”. (Ter nagedachtenis aan de barones Antonia de Loe Mheer, geboortig van Boeselager, geboren 1 maart 1827, gestorven 12 oktober 1847. Edel door haar afkomst, nog edeler door haar karakter, het edelst door haar vroomheid. Moge zij rusten in vrede.)

De barones ligt begraven onder een gietijzeren plaat met de wapens van De Loë en Van Boeselager aan de voet van het grote houten misiekruis, dat oorspronkelijk op dezelfde plek in de openlucht stond en het middelpunt van het kerkhof aangaf.

In de kapel bevinden zich o.a. 5 grafkruisen en 3 rouwborden. Deze laatste zijn afkomstig van het kasteel Terworm en dateren uit de jaren 1771 met het wapen van Van der Heyden gen. Belderbusch, 1775 met het wapen van Van Westrem en tenslotte uit 1847 met de wapens van De Loë (in zilver met zwart hengel, waarvan de beide einden uitlopen in een drievoudige weerhaak) en Van Boeselager (in goud twee rood gesteelde kruiselings geplaatste zwarte brouwspaden).

De kerkhofkapel aan de Akerstraat

Op 6 mei 1848 richtte baron De Loë zich tot de gemeenteraad van Heerlen met het verzoek aan hem grond te willen afstaan op de begraafplaats om daar een familiegraf op te richten. In ruil daarvoor bood hij de gemeente 100 gulden aan; aan de plaatselijke armen werd een gelijk bedrag aangeboden.

In de vergadering van 6 juni 1848 ging de raad accoord met het verzoek overwegende dat:

- het keizerlijk decreet van 23 Prairial jaar XII (12 juni 1804) alleen afstand van grond op kerkhoven toestaat wanneer een bepaalde som aan de gemeente en de armen betaald wordt,
- een kapel op het kerkhof zeer nuttige diensten kan bewijzen bij slecht weer,
- het kerkbestuur reeds lang het plan had daar een kapel te bouwen,
- bedoeld stuk grond niet bestemd was voor begraving vanwege het grote missiekruis en bomen ter plaatse, waardoor zonder bezwaar afstand van de grond gedaan kan worden.

De raad stelde als voorwaarde dat de kapel voor het publiek toegankelijk zou zijn.

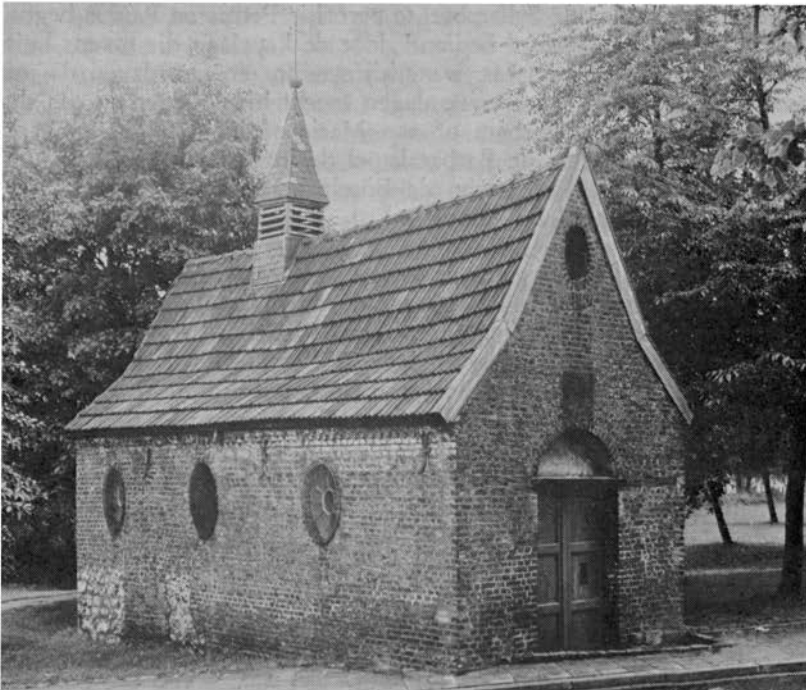
Bij notariële akte van 20 februari 1918 werd de grond met de kapel door Frans L. E. M. H. van Loë wonende te Bonn aan de gemeente Heerlen geschonken.

BARBARAKAPEL, Slotweg 2

In 1670 werd door de toenmalige heer van Schaesberg Johan Frederik de kapel gesticht. Het chronogram in de gevelsteen geeft de wijding en het stichtingsjaar weer:

d.o.m.
et.sbarbarae
barbara sIs praes
to.fInIs.DVM
spICVLa fIgVnt
p.d.b.d.s.

De vertaling daarvan luidt als volgt: Aan de allergrootste en beste God en de heilige Barbara (toegewijd). Barbara moge jij aanwezig zijn wanneer men de speren van de dood hecht (in ons lijf).

De Barbarakapel aan de Slotweg

De betekenis van de afkorting p.d.b.d.s. is nog onbekend, al waag ik te veronderstellen dat de letters b.d.s. staan voor Baro of Baronissa de Schaesberg.

Het chronogram verraadt het bouwjaar nl. 1670 (I + I + I + D + V + M + I + C + V + L + I + V). Nadien is de kapel in de 18de eeuw vergroot en nogmaals sterk gewijzigd in de 19de eeuw. Ook de inventaris stamt grotendeels uit het begin van de 19de eeuw.

Johan Frederik, heer van Schaesberg, speelde een belangrijke rol in de politiek van die dagen. Waar hij kon, steunde hij de regering te Brussel. Daarop beriep hij zich in 1618 toen hij de aartshertogen verzocht zijn leen tot een zelfstandige heerlijkheid te verheffen. Dit verzoek werd ingewilligd en daarmee is de scheiding van Heerlen en Schaesberg een feit. Hijzelf – en ook zijn opvolger – hebben er alles aan gedaan om het protestantisme te weren uit hun heerlijkheid en vermoedelijk is het aan de bemoeienissen van Johan Frederik te danken dat Schaesberg in 1661 bij het Partagetractaat Spaans gebied werd, in tegenstelling tot Heerlen dat Staats werd, waardoor de uitoefening van de katholieke godsdienst daar toch wel moeilijk werd. Het is dan ook niet te verwonderen dat Johan Frederik Schaesberg ook kerkelijk van Heerlen i.c. de Pancratiuskerk los wilde maken. Meteen na de Vrede van Munster begon hij daarom met de bouw van een eigen kerk, die om allerlei redenen eerst in 1699 klaar was, waarna op 1 januari 1700 de geschiedenis van de Schaesbergse parochie Petrus en Paulus begon: De kapel te Palemig werd bediend door de kapelaan die tevens huiskapelaan op het kasteel was, waar hij op zon- en feestdagen de mis moest opdragen. Op de overige dagen mocht hij dit doen in een der kapellen gewijd aan Barbara of aan Maria of na 1700 in de kerk. Zo vond er in 1772 in de Barbarakapel de inzegening plaats van het huwelijk van Fred. Jos., baron de Böselager en Maria Augusta van der Heyden, genaamd Belderbusch.

In 1785 kwam Schaesberg als uitvloeisel van het verdrag van Fontainebleau aan de Staten-Generaal, waarna op 13 juni 1786 op de pastorie de overdracht en de eedsaflegging plaatsvond. Schaesberg werd namens de Staten-Generaal geaccepteerd door Willem Hendrik van Panhuys die een uitgebreid proces-verbaal van de overdracht naar Den Haag zond (A.R.A., Archief van de Raad van State inv. nr. 2168).

In 1958 vond er een grenscorrectie plaats tussen Schaesberg en Heerlen waardoor de kapel op Heerlens grondgebied kwam te liggen en de gemeente eigenaresse werd.

J. T. J. JAMAR

LITERATUUR:

KERKHOFKAPEL

W. Marres en J. J. F. W. van Aagt: De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst. Deel V: De provincie Limburg, 3de stuk: Zuid Limburg uitgezonderd Maastricht, eerste aflevering, 's-Gravenhage 1962, p. 242.

P. Peters: Uit Heerlens verleden: begraafplaatsen en grafstenen. In: de Maasgouw 1923, p. 25-30.

BARBARAKAPEL

W. Marres en J. J. F. W. van Agt, o.c., p. 253.

J. J. Jongen: Gedenkboek ter gelegenheid van het 250 jaar bestaan der parochie, 1950.

P. Peters: Wandelingen in en om Heerlen met geschiedkundige aantekeningen, Heerlen 1917², p. 85.

P. Peters: Kasteelen en leengoederen in Heerlen. In: Mijnennummer 1935, p. 29.

F. A. M. M. Wetzels, Chronogrammen in Schaesberg, Land van Herle, 1974, p. 10-13.

F. J. M. Wiertz, Geloven in Schaesberg, Schaesberg 1975.

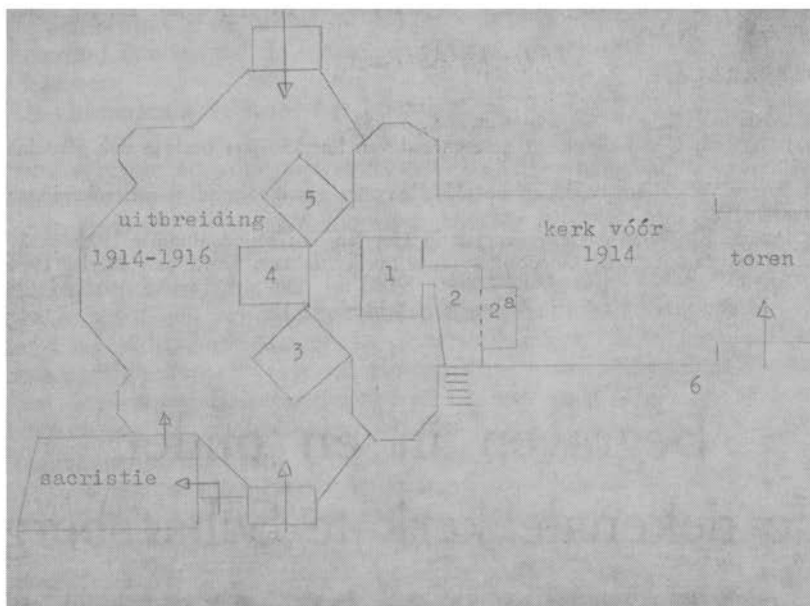
Begraven in en onder de dekenale kerk te Schaesberg

De Petrus en Paulus-kerk in Schaesberg, die in juni 1975 haar 275-jarig bestaan gedenkt, heeft een lange voorgeschiedenis¹). De kerk was niet alleen bedoeld voor de gelovigen van de heerlijkheid Schaesberg, maar ook als familiekerk voor de adellijke familie Van en tot Schaesberg, die deze kerk had laten bouwen. Om deze reden werd onder de kerk al bij de bouw een grafkelder aangelegd, die als familiegraf dienst moest gaan doen voor de Heren van Schaesberg. Tevoren had onder andere de St. Pancratiuskerk in Heerlen als zodanig gediend. Deze kelder en een in de 19de eeuw in gebruik genomen kelder om pastoors te begraven gingen slechts zelden open: alleen wanneer er een pastoor werd bijgezet (en dat is – gelukkig – niet vaak) of tijdens een groot feest (tot nu toe alleen in 1950, toen de kerk 250 jaar bestond).

Zo komt het, dat er vreemde en romantische verhalen over de kelders de ronde doen. Vooral een meisje dat in de vorige eeuw daar begraven is brengt bij tijd en wijle de tongen in beweging. Begin van dit jaar werd besloten om de kelders tijdens de herdenking van het 275-jarig bestaan van de kerk voor het publiek open te stellen. Toen leek het tevens nuttig een onderzoekje in te stellen naar de identiteit van de personen, die daar begraven liggen. Dit artikel is bedoeld als een voorlopige inventarisatie van de gegevens.

Onder de kerk liggen twee grafkelders: de grafelijke kelder (afb. 1, kelder 1), in gebruik sinds 1700; en de zgn. pastoorskelder (afb. 1, kelder 2), in gebruik sinds de tweede helft van de 19de eeuw.

In de grafelijke kelder (afb. 2) is begraven de stichter van de kerk, graaf Frederik Sigismund Theodoor van en tot Schaesberg, heer van

Situatieschets van de grafkelders onder en naast de kerk. De kelders 1 en 2 liggen onder de kerk, de kelders 3, 4, 5 zijn in 1914 verdwenen. 1. grafelijke kelder; 2. pastoorskelder; 2^a. nissen waarin de pastoors liggen; 3. kelder familie Erens tot 1912; 4. onbekende kelder; 5. kelder familie De Rosen-Van Lommessem; 6. kelder familie Erens na 1920.

Schaesberg, die op 10 november 1733 op 73-jarige leeftijd als „laatste bewoner” van kasteel Schaesberg overleed ²⁾.

Op 19 november 1812 werd graaf Joseph van Schaesberg, heer van Schaesberg en ridder in de Duitse Orde, in de kelder bijgezet, nadat hij op 15 november op kasteel Schaesberg 73 jaar oud, overleden was. Omdat hij op kasteel Blatsheim bij Kerpen (West-Duitsland) woonde, zal hij wel op rondreis over zijn bezittingen overleden zijn ³⁾.

Het meisje (afb. 2 rechts) is nooit bevredigend geïdentificeerd. De – al oude – traditie wil weten, dat het een gravinnetje van Schaesberg is, dat in de vorige eeuw in de slotgracht van het, toen nog bewoonbare, kasteel Schaesberg verdronken is. Het zou dan de 4½-jarige gravin Maria van Schaesberg-Thannheim kunnen zijn, een dochter van graaf Julius, die in 1862 overleden is. Het is dan vreemd, dat zij noch in de Burgerlijke Stand, noch in het kerkregister is ingeschreven ⁴⁾.

Ook de pastoorskelder (afb. 3) levert nog enkele problemen op. De te begraven personen werden allen in nissen in de westelijke muur van de kelder bijgezet. Uit het kerkregister valt met zekerheid op te maken, dat de volgende personen er begraven zijn:

L. H. Debije, pastoor in Eijgelshoven, afkomstig uit Schaesberg, begraven 11 januari 1894.

Een blik in de grafelijke kelder. Links op de muurtjes liggen de graven Frederik Sigismund Theodoor en Joseph, rechts op de grond het omstreden gravinnetje.

F. M. Dämkes, pastoor van Schaesberg, overleden 1 mei 1903.

J. Haas, kapelaan van Slenaken, afkomstig uit Schaesberg, overleden 1 februari 1924.

J. Schatten, pastoor van Schaesberg, begraven 31 augustus 1942.

J. Gerards, pastoor van Schaesberg, overleden 21 mei 1958.

Voorts zeer waarschijnlijk:

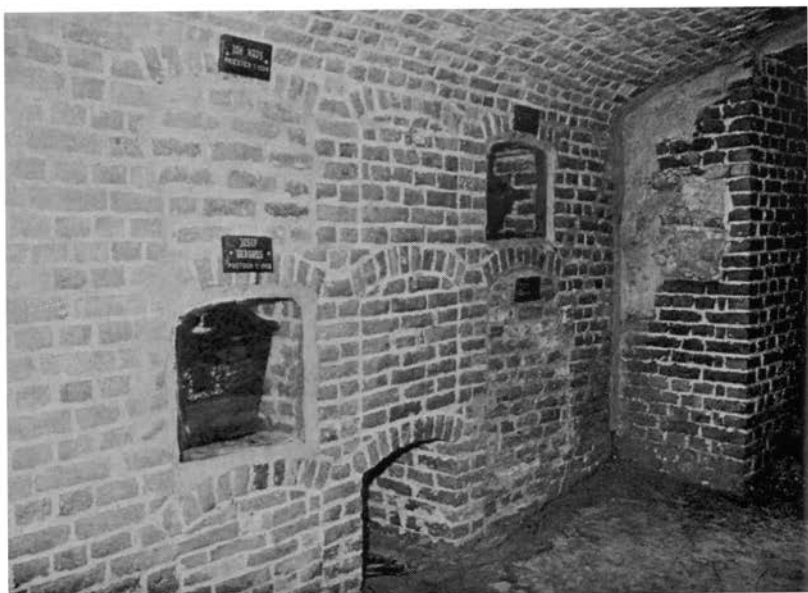
M. H. J. Bursgens, pastoor van Schaesberg, overleden 10 april 1865.

Bovendien ligt er een nog niet geïdentificeerde geestelijke.

Bij de begrafenis van pastoor Debije wordt de pastoorskelder het eerst genoemd. De kelder heet dan „tumulus infra ecclesiam et pro sepultura sacerdotum destinatus” (de grafkelder onder de kerk en bestemd voor de begrafenis van pastoors). In 1924 heet de kelder „cava destinata sepulturae sacerdotum”, in 1942 kortweg „cava sacerdotali”.

Pastoors uit de 18de en 19de eeuw zijn vermoedelijk allen in een graf op het oude priesterkoor begraven; dit wordt echter alleen in de volgende gevallen vermeld:

A. Queling, een Luxemburgse priester, in 1748 op Strijthagen (dan nog St. Pancratius-parochie) overleden en in de kerk begraven; J. A. J. Hennes uit Kerkrade 1793-1795 kapelaan te Schaesberg, in 1795 door pastoor Daniëls begraven „in choro ad partem sacristiae aut cornu epistolae sub lapide” (op het koor aan de kant van de sacristie, ofwel

De nissen in de pastoorskelder (toestand tot 10-5-1975). In de bovenste rij liggen van links naar rechts: Haas, onbekend, Schatten. Middelste rij v.l.n.r.: Gerards, Bursgens?, leeg maar dichtgemetseld. Onderste rij v.l.n.r.: Debije, leeg, Dämkes.

aan de epistelkant, onder de steen), d.w.z. aan de zuidkant van de kerk; in 1806 werd L. Stassen OFM, een zoon van de pachter van de kasteelhoeve, begraven „in sepulturae Adum R^{dorum} Pastorum in choro Ecclesiae nostrae” (in het pastoorsgraf op het koor van onze kerk). Van de pastoors Daniëls en Pluymaekers is met zekerheid bekend, dat zij respectievelijk 1799 en 1821, op het kerkhof begraven zijn. De begraafplaats van de andere pastoors wordt in het kerkregister nooit vermeld, doch in de Stichtingsoorkonde van de kerk wordt een pastoorsgraf op het priesterkoor aangekondigd.

In de 18de eeuw werden ook mensen in de kerk begraven, tenminste volgens het kerkregister. In de loop van die eeuw wordt dit bij 33 mensen vermeld. Over deze mensen slechts enkele opmerkingen.

Er lagen 10 personen, die lid waren van of gerelateerd waren aan de familie Dautzenberg, allen begraven tussen 1748 en 1796. Onder hen een schepen, een secretaris (beiden Dautzenberg's) en een burgemeester (Milchers) van de heerlijkheid Schaesberg. Voor hen is er een familiegraf geweest; waar het gelegen heeft is onduidelijk.

Van de familie Keijbets (ook Keebeeks) lagen er 8 leden, waarvan enkele uit Nieuwenhagen. Ze zijn begraven tussen 1726 en 1781; onder hen een schepen (Keebeeks).

Van de familie Dortans lagen er 4 personen, waaronder twee 'praetores', begraven tussen 1718 en 1756. De eerste persoon van alle drie de families is iemand, die in de heerlijkheid een ambt bekleedde.

Verder zijn in de kerk twee pachters van de Leenhof (Cloot en Mertens) begraven, de weduwe van een pachter van de kasteelhoeve van Schaesberg (Horrión, weduwe Stassen), nog een schepen (Schepers) en een secretaris (Wetzels), de vader van pastoor Veldius, een familie-lid van pastoor Greeven, en enkele personen om tot nu toe onduidelijke redenen. Een genealogisch onderzoek naar al deze personen zou waarschijnlijk zeer verhelderend werken.

In 1796 breekt het begraven in de kerk plots af, misschien op bevel van de Franse autoriteiten. Alleen werd in 1806 L. Stassen OFM in het oude pastoorsgraf bijgezet en in 1812 graaf Joseph onder de kerk in het familiegraf gelegd.

Na de Franse tijd is alleen M. A. A. J. C. W. baronesse van Lommessem in de kerk begraven (1817). Zij was de enige dochter van Peter Josef baron van Lommessem-Strijthagen, die van 1830 tot 1846 burgemeester van Schaesberg was. Baron van Lommessem-Strijthagen en zijn echtgenote, baronesse von Pelzer-Berensburg, werden respectievelijk in 1846 en 1840 op het kerkhof begraven.

Buiten de kerk lagen ook nog grafkelders, o.a. die van de familie De Rosen-Van Lommessem en van de familie Erens. Tijdens de uitbreiding van de kerk in 1914-1916 zijn deze kelders echter verdwenen.

EMILE RAMAKERS

NOTEN:

1. Zie voor de geloofsgeschiedenis van de parochie F. J. M. Wiertz: Geloven in Schaesberg. Een beknopt overzicht van de geschiedenis van Schaesberg en vooral van zijn kerkgemeenschap 1700-1975, Schaesberg 1975. Voor de bouwgeschiedenis, a.w., pag. 39 t/m 46.
2. Zie over hem o.a. J. J. Jongen: De laatste bewoner van kasteel Schaesberg, in Land van Herle, jg. 3, 1953, pg. 25-32.
3. Zie over hem o.a. L. Peters: Geschichte des Geschlechtes von Schaesberg, Assen 1972, pg. 266-267. Over zijn overlijdensdatum idem, pg. 22 en noot 2.
4. E. Tode, Chronik der Retersbeck-Schaesberg, Görlitz 1918, pg. 207, geeft geen plaats van overlijden. L. Peters: Kreisarchivat te Kempen BRD, auteur van het onder 3. genoemde boek, deelde mij desgevraagd mede, dat hij het zeer onwaarschijnlijk achtte dat in 1862 nog iemand van de familie Van Schaesberg in de grafkelder begraven zou worden. Hij had echter geen andere suggestie.

Kasteel Cortenbach

te Voerendaal,

ontmoetingspunt van de familie Lamberts uit Aken,
abt Bock van Roduc en
kanunnik Bonhomme uit Maastricht

Het mooi gelegen complex van kasteel en hoeve Cortenbach vlak bij de kern van Voerendaal was tot eind 17e eeuw in het bezit van verschillende opeenvolgende adellijke geslachten. In 1682 moest de toenmalige eigenaar, baron Johan van Bautze, het landgoed verkopen onder dwang van zijn schuldeiser ¹⁾. Het herenhuis, de hof, alle land en de verspreid liggende laatgoederen werden aangekocht door *Herman Lamberts*, een gefortuneerde wolhandelaar die in Aken woonde ²⁾. Cortenbach bleef in het bezit van dit geslacht tot 1874; de tegenwoordige vorm van het herenhuis is grotendeels te danken aan hun bouwactiviteiten.

De koopman Herman Lamberts en huis Cortenbach vonden we verrassenderwijze verschillende keren vermeld in het dagboek van de abdij Rolduc, waarvan een deel in afschrift bewaard is gebleven ³⁾ en in de *Annales Rodenses*, die door Nicolaas Heyendal zijn geschreven rond 1700 ⁴⁾.

Kort nadat Lamberts kasteel Cortenbach had aangekocht, was na grote beroeringen in de abdij op 30 januari 1683 door de Brusselse regering als abt benoemd *Joannes Bock*, die een strenger kloosterleven in de abdij wilde doorvoeren ⁵⁾. Maar in oktober van dat jaar moest Bock de wijk nemen naar Aken, omdat de Franse legers weer eens in de Zuidelijke Nederlanden, die aan Spanje toebehoorden, waren opgedoken. De Franse koning had sinds 1672 – het rampjaar uit de Nederlandse geschiedenis – de drie Landen van Overmaas en Maastricht bezet gehouden tot 1678. Bij de vrede van Nijmegen had Spanje twaalf Zuidnederlandse steden aan Frankrijk moeten afstaan, maar Lodewijk XIV wenste nog meer gebieden aan zijn land toe te voegen. Toen Spanje daartoe niet bereid bleek, liet hij in 1683 aan de gouverneur van de Spaanse Nederlanden weten, dat 20.000 man voetvolk en 1500 ruiters in diens land op kosten van de inwoners gingen leven. In september vielen de Fransen de Zuidelijke Nederlanden binnen, begonnen te plunderen en grote sommen geld in te vorderen ⁶⁾.

Abt Bock voelde zich als politiek persoon – hij was een van de voornaamste leden van de Staten van Limburg – bedreigd; hij was bang dat de Fransen hem zouden gijzelen, om van Limburg en Overmaas hoge oorlogsschattingen af te dwingen. Elf maanden verbleef hij in de vrije, ommuurde rijksstad Aken in het refugiehuis van de abdij ⁷⁾. Bock was Akenaar van geboorte ⁸⁾; gedurende die lange maanden

heeft hij veel contacten gelegd met religieuzen, wier geestelijke raadgever hij werd, en met Akense families, waartoe ook de familie Lamberts behoorde.

In augustus 1684 werd tussen Frankrijk en Spanje een wapenstilstand getekend, waarbij Frankrijk zijn zin kreeg. Intussen had de zogenaamde zonnekoning hier een van zijn wreedste en misdadigste oorlogen gevoerd. De abdij Rolduc was van plunderingen gespaard gebleven, maar het had de provisor – de kanunnik die de zorg voor de economische zaken had – de nodige diplomatie en handen vol geld gekost⁹⁾. De oogsten waren in 1684 zeer slecht door de ongekende droogte: van april tot eind augustus was er geen druppel regen gevallen, een aanhoudende noordenwind had het jonge gewas doen verdrogen en dikke stofwolken over de akkers geblazen, zo schrijft tijdgenoot Heyendal in zijn Annalen¹⁰⁾. Rolduc beschikte niet meer over voldoende financiële middelen. Daarom moest abt Bock met toestemming van het kapittel een flink bedrag lenen. Het was de rijke Herman Lamberts die in 1685 de abdij 800 imperialen te leen gaf¹¹⁾.

Maar de abt had nog meer geld nodig, nu voor meer politieke doeleinden. In datzelfde jaar 1685 was het eindelijk zo ver, dat hij – tezamen met baron Trips en baron Spies – wederom heer over de schepenbank Kerkrade kon worden. Kerkrade had zich in 1663 bij de regering te Brussel vrijgekocht van de verpanding, maar in de volgende twintig jaar was de bank zo in de schulden geraakt, dat de gemeentenaren moegestreden moesten terugkeren onder hun vroegere heren. De schepenbank zou echter de ingeloste pandsom terugbetaald krijgen. Abt Bock moest 1/3 deel ervan, namelijk 5000 gulden, voor zijn rekening nemen¹²⁾. Dit grote bedrag kon hij lenen van de 29-jarige *Henricus Franciscus Bonhomme*, kanunnik van St. Servaas te Maastricht, zoon van een welgestelde glasfabrikant te Luik¹³⁾. Nog geen 17 jaar oud had hij op 11 april 1673 een prebende verworven aan het St. Servaaskapittel. Op 30 augustus 1675 verleende het kapittel hem onthefving van zijn residentieplicht, om zijn studies af te maken. Dat verlof werd ieder jaar vernieuwd, totdat hij in februari 1682 definitief terugkeerde als licentiaat in de theologie, welke titel hij had verworven aan de Sorbonne, de universiteit van Parijs¹⁴⁾. Daar studeerden ook – in de tijd dat de Fransen Limburg en de Landen van Overmaas bezet hielden – twee jonge Rolducse koorheren: P. Jansen uit Geilenkirchen (van oktober 1675 tot juli 1677) en Lambertus Soons uit Valkenburg (van juni 1676 tot juli 1677)¹⁵⁾. Misschien zijn zij de verbindende schakel tussen Bonhomme en de abdij Rolduc, temeer omdat Jansen in 1685 de functie van provisor bekleedde.

Uit dit financiële contact groeide spoedig een geestelijke band, zoals die ook bestond tussen Bock en de familie Lamberts. Op 20 oktober kwam Bonhomme met „vicarius” De Spina uit Maastricht naar Rolduc, om er enige dagen een retraite te houden. Abt Bock was weliswaar met financiële steun van Bonhomme wereldlijk heer over Kerkrade geworden, maar na zijn installatie schrijft hij in het dagboek angstig

Kasteel Cortenbach „te midden van de landelijke rust”

neer: Als dit maar niet nadelig is voor de geest. Laten we tot God bidden ¹⁶). Bock was een zeer vroom man die van de abdij een centrum van geestelijke bezinning wilde maken. Bonhomme en De Spina toonden zich dankbare gasten, schrijft Bock bij hun vertrek. – Naderhand wordt nog eens een bezoek van Bonhomme vermeld: op zondag 9 mei 1688 arriveert hij met kolonel graaf De Tilly uit Maastricht – een katholiek in Hollandse krijgsdienst – om abt Bock te bezoeken. De volgende dag eten ze niet in het gastenkwartier, maar vragen om het middagmaal in de refter te mogen gebruiken, samen met de koorheren, in stilte! Zij waren kennelijk nieuwsgierig naar de nieuwe leefwijze der Rolducse koorheren.

Abt Bock van zijn kant zoekt rust en verpozing van het vele werk buiten de abdij en wel op kasteel Cortenbach te midden van de landelijke rust. Op 1 april 1687 gaat hij er heen om zelf retraite te houden. De familie Lamberts is er niet; er woont slechts een geestelijke die de zorg over het huis heeft; vermoedelijk was het kanunnik Bonhomme ¹⁷). Begin november gaat Bock er weer heen. Ook in het voorjaar van 1688 zoekt de abt verpozing te Cortenbach. De vele zaken die telkens geregeld moesten worden en de dagelijkse toeloop van mensen brachten Bock in het najaar op de rand van overspannenheid; 17 oktober zakt hij op de preekstoel in elkaar. De noodzakelijke rust was op Rolduc niet te vinden; op 30 oktober vertrekt Bock weer naar Cortenbach, om er gedurende enige dagen herstel van krachten te zoeken.

In de voorafgaande maand verbleven er ook de eigenaars, de familie Lamberts. Op 14 oktober 1688 werd namelijk in de kerk van Voerendaal hun elfde kind gedoopt, Maria Gertrudis. Het oudste kind, Anna Barbara, 15 jaar oud, trad op als plaatsvervangende meter ¹⁸). Vader

Lamberts wordt in het doopregister betiteld als „praenobilis dominus”. De rijke wolhandelaar was inmiddels in de adelstand verheven. Keizer Leopold had hem op 11 mei 1686 benoemd tot erfelijk ridder van het Heilige Roomse Rijk¹⁹⁾. Zijn nakomelingen voerden de titel „baron Lamberts de Cortenbach”.

Een stadsfamilie verbleef in de wintermaanden niet graag op het land. In de winter 1688-'89 was het er ook niet veilig. De krijgszuchtige Franse koning had in november 1688 weer eens de oorlog verklaard aan de Republiek der Verenigde Nederlanden. Zijn legers verschenen in de Zuidelijke Nederlanden en bedreigden nu ook de Hollandse Landen van Overmaas, waartoe Heerlen en Voerendaal behoorden. Op 18 december vertrok vanuit Rolduc de koorheer Lambert Soons naar Cortenbach, om het kasteel zo mogelijk te behoeden voor een plundering door Franse soldaten. Helaas vertelt de Annalist niets over het verloop van zijn bemoeiingen.

In economisch opzicht ging het de abdij ondanks de oorlogstoestanden niet slecht. Nog in 1688 konden aan Bonhomme de geleende 5000 gulden terugbetaald worden²⁰⁾. Oorlogen verstoorden in het verleden niet de gang van zaken in het gehele land, maar slechts in de streken waar de troepen zich bevonden. En kanunnik Bonhomme ging ondanks de staat van oorlog op reis naar het verre Rome. Op 31 oktober 1689 had hij van het kapittel verlof gekregen, om met kanunnik Olislaeger de reis te ondernemen. Zij kregen zelfs een bijdrage in de reiskosten, omdat iedere kanunnik recht had op een pelgrimstocht naar Rome²¹⁾. Abt Bock probeerde intussen in het adellijke vrouwenklooster Sinnich (bij Teuven), dat onder het gezag van Rolduc stond, een betere kloostergeest te brengen. Hij had 5 jonge novicen geworven, die onder leiding van twee zusters van elders in de nieuwe geest gevormd zouden worden. Twee waren familieleden van kanunnik Bonhomme, de ene een naamgenote, de andere Le Sacq geheten. Maar deze onverkwikkelijke zaak zal in een volgende aflevering beschreven worden, evenals de verdere relatie tussen de familie Lamberts en abt Bock.

L. AUGUSTUS

NOTEN:

1. J. Habets: De leenen van Valkenburg, in: Publications... Limbourg, 22 (1885), blz. 184.
2. Hij was 19 november 1672 gehuwd met Ludgardis Nütten uit Aken. Vgl. H. F. Macco: Aachener Wappen und Genealogien, Bd. I, Aken 1907.
3. Rolduc, archief der abdij Kloosterrade, hs. 7. Het is een afschrift van een verloren gegaan Diarium, begint met bladzijde 140 van het origineel en omvat de jaren 1685-1701, met een paar hiaten. Gesiteerd als **Diarium**.
4. Continuatio der Annales Rodenses (1157-1700), uitgegeven door Ed. Lavalleye in deel VII van S. P. Ernst: Histoire du Limbourg, Luik 1853, blz. 69-264. Geciteerd als **Annales Rodenses**.
5. C. de Clercq: De kloosterhervorming van 1680 en het jubileum van 1780 te Rolduc, in: Rolduc's Jaarboek 1958, blz. 72-74.

6. H. Pirenne: Geschiedenis van België, deel V, Gent 1929, blz. 39 en 40.
7. Annales Rodenses, blz. 184.
8. Hij werd 26 september 1641 geboren en 29 september gedoopt in de St. Foilan te Aken. Vgl. J. Hermans: Joannes Bock abt van Rolduc, 1683-1712, Leuven 1973 (een licentiaatsverhandeling), blz. 29.
9. Annales Rodenses, blz. 184. Provisor was toen P. Jansen, tevens pastoor van het naburige Afden.
10. A.w., blz. 184 en 185.
11. A.w., blz. 188. Bij de aflossing van deze lening in 1693 (a.w., blz. 213) spreekt Heyndal over een bedrag van 900 imperialen, dat bestond uit ongeveer 650 geleende imperialen plus de interest.
12. Nadere gegevens over deze zogenaamde Zeleuzenstrijd bij: L. Augustus: De familie Spies zu Ehrenstein en het pandheerschap over Kerkrade, in: Uit Kerkrade's Verleden, Kerkrade 1967, blz. 54-56.
13. Hij was gedoopt op 24 augustus 1656 te Wijk-Maastricht. Vgl. Annuaire de la noblesse de Belgique, XXXIV (1880), blz. 116; P. Doppler: Lijst der dekenen van het vrije rijkskapittel van St. Servaas te Maastricht (1000-1797), in: Publications . . . Limbourg, 73 (1937), blz. 270-272.
14. RAL te Maastricht, Kapittel van St. Servaas, hs. 6, fol. 58.
15. C. de Clercq: Twee Rolduciens te Parijs (1675-1677), in: Rolduc's Jaarboek 1959, blz. 78-85.
16. Diarium, onder 11 september 1685.
17. In het Diarium wordt bij 8 september 1690 vermeld, dat abt Bock naar Bonhomme gaat te Cortenbach. - Op 26 januari 1685 kreeg Bonhomme op de kapittelvergadering ontheffing van het contract, waarin hij de Burcht te Heer van het kapittel had gehuurd (zie hs. in noot 14).
18. RAL te Maastricht, Kerkelijke registers, nr. 1004.
19. De betreffende patentbrief bij E. Poswick, Histoire bibliographique et généalogique de la noblesse limbourgeoise, dl. I, Luik 1873, blz. 142-146.
20. Annales Rodenses, blz. 188.
21. Zie noot 14.

Oude hoeven in Bocholtz

Bij het inventariseren van de oude hoeven in Bocholtz blijkt dat een twintigtal nog min of meer de moeite waard is om er enige aandacht aan te besteden.

In de nu volgende lijst zijn die hoeven opgenomen die nog geheel of gedeeltelijk in de oude staat verkeren. Het eerste cijfer geeft het nummer aan waaronder de hoeve op bijgaand kaartje voorkomt met vervolgens straat en huisnummer en de eventuele naam van de hoeve.

1. *Schoolstraat no. 40 – Kasteel de Bongard*

Van het imposante kasteel, bestaande uit vier torens, is niet veel meer over. Er is nog aanwezig: de helft van het voorfront, één ronde hoektoren en een zijvleugel. Op de binnenplaats bevinden zich nog restanten van een arcade-galerij. Bernhard van de Bongard is in de 16de eeuw met de bouw van het kasteel begonnen en het is tot 1773 het bestuurscentrum van de heerlijkheid Simpelveld-Bocholtz geweest.

De boerderij uit 1701 is opgetrokken uit kalkbreuksteen om een niet gesloten binnenplaats.

2. *Waalbroek no. 46-48 – Hoeve Waalbroek*

Deze bestaat thans uit twee hoeven om gesloten binnenplaatsen. Er is gebouwd met kalkbreuksteen en baksteen. Bovendien vindt men er nog restanten van vakwerk. Door verbouwingen is er van het oorspronkelijke bouwwerk niet veel meer over.

In de 14de eeuw wordt de hoeve reeds genoemd maar ze heeft zeer waarschijnlijk reeds eerder bestaan. Het was een bezit van de abdij Val-Benoit.

3. *Broek no. 38*

Dit pand is opgetrokken uit vakwerk en vormde in het verleden met het huis no. 30, aan de overkant van de weg, de hoeve. Deze was eeuwenlang in het bezit van het geslacht Vincken en wordt in de 16de eeuw voor het eerst genoemd.

4. *Broek no. 1 – Hoeve Kiefet*

Een hoeve onder deze naam komt in de 16de eeuw al voor in Bocholtz; ze bestaat uit vakwerk en baksteen. In de loop der jaren werd er veel aan verbouwd.

5. *Prickartsweg no. 35 – Vrijenhof*

Het was een vrijgoed en eigendom van de heren Van de Bongard en wordt reeds in de 14de eeuw in de archieven genoemd. Na het einde der 18de eeuw verdwijnt de naam Vrijenhof. Van de oorspronkelijke gebouwen is – behoudens enkele restanten kalkbreuksteen – niets meer over. Het huidige gebouw is reeds lange tijd niet meer in gebruik als boerderij.

6. *Prickartsweg no. 40*

Een kleine hoeve gebouwd om een open binnenplaats bestaande uit kalkbreuksteen, vakwerk en baksteen. Meer bijzonderheden zijn hiervan niet bekend.

7. *Zandbergerweg no. 20 – St. Gillishof*

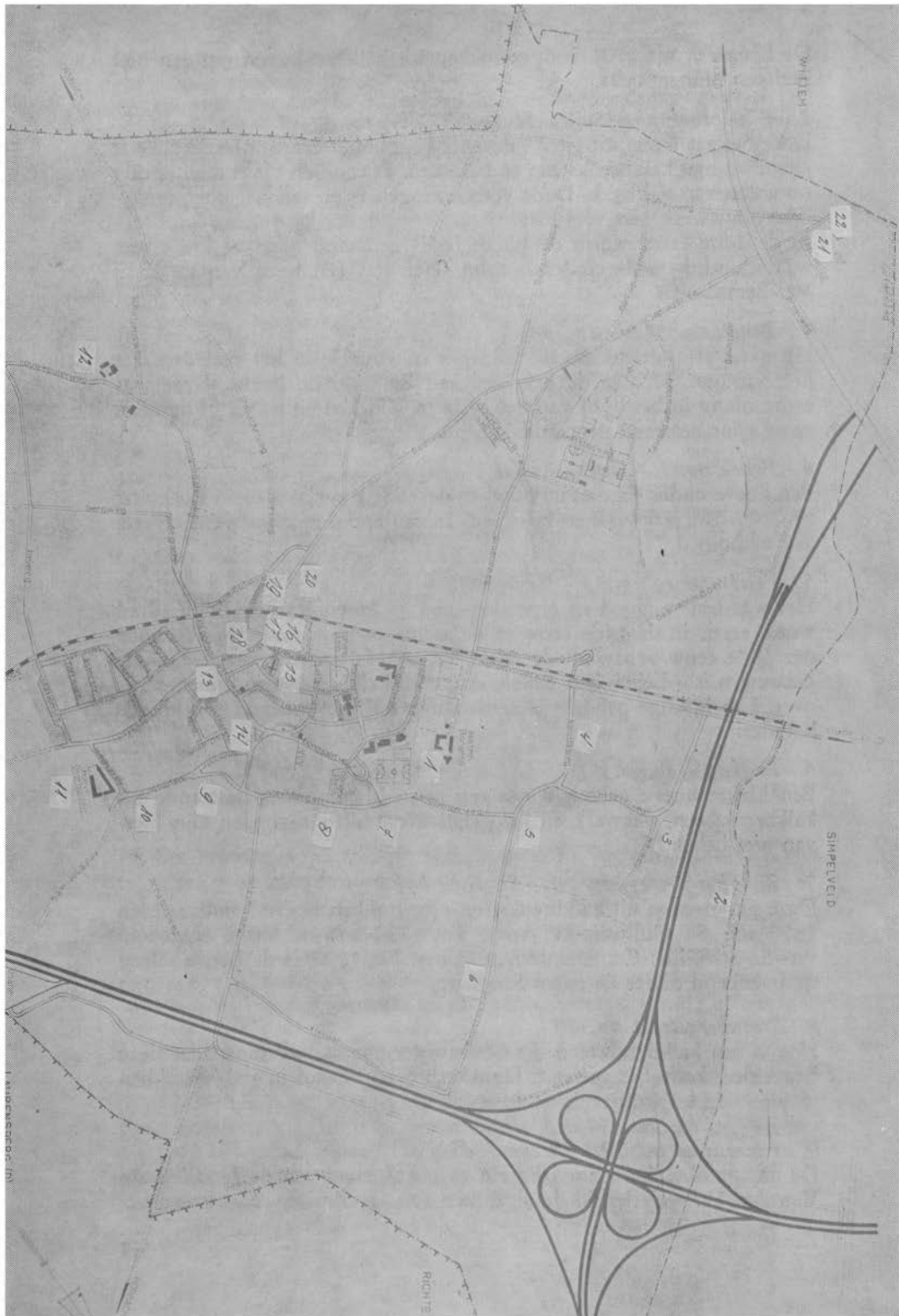
Deze gesloten en uit kalkbreuksteen opgetrokken hoeve komt reeds in 1420 als „St. Gullushoof” voor. Tot 1797 was de hoeve eigendom van de St. Gillis Commanderie te Aken. Na 1797 is de hoeve alleen maar bekend onder de naam Sandberg.

8. *Steenbergstraat no. 60*

Hoeve van kalkbreuksteen. Er bestaan geringe aanwijzingen dat deze hoeve de Akerhof is geweest. De Akerhof komt voor in archiefstukken uit de 16de tot en met de 18de eeuw.

9. *Paumstraat no. 72 – Hoeve de Hôf*

De oorspronkelijke naam „die Hoive” is afgeleid van de familienaam Van den Hove, indertijd de eigenaren van Overhuizen. Het is een ge-

MILLER

22

21

12

20

19

18

16

15

13

14

11

10

9

8

7

5

3

2

6

A

V

SHIPLEYFIELD

RICHTER

LAUDENSBURG, IN

sloten hoeve uit kalkbreuksteen met ankers uit het bouwjaar 1617. Op de sluitsteen van de ingangspoort staat het jaartal 1679 vermeld. De landerijen die er bij behoorden waren „hercommende” uit Overhuizen en de Bornehof.

10. *Paumstraat no. 16*

Deze hoeve is niet meer in gebruik als boerderij. Ze is opgetrokken uit kalkbreuksteen. Op een der sluitstenen staat het jaartal 1763. Van deze hoeve is verder niets bekend.

11. *Overhuizenstraat no. 2 – Huis Overhuizen*

De oudste bekende akte waarin de naam „Overhusen” voorkomt is uit 1330. Op 30 juni 1773 wordt Overhuizen door koop de zetel der heerlijkheid Sempelveld-Bocholtz; welke rol het huis vóór 1773 gespeeld heeft is tot op heden niet helemaal duidelijk geworden.

De gebouwen van Overhuizen zijn opgetrokken uit kalkbreuksteen. Voor de toegangspoort – die dringend aan restauratie toe is – liggen restanten van een brug. Boven de poort zijn vier wapens zichtbaar; van links naar rechts Lamargelle, Bocholt, Ter Leyen en Rochow. Aan de rechterkant van de poort bevindt zich het woonhuis. Oorspronkelijk behoorde dit gedeelte tot de economiegebouwen maar later werd het verhoogd en ingericht als woonhuis. Aan de zijde hierop aansluitend, de remise met daarnaast het huis van de halfwinner. Achter aan de binnenplaats de voormalige kapel.

12. *Vlengendalerweg no. 150-152 – Vlengendalerhof*

De hof Vlengendaal is een gedeeltelijk gesloten hoeve opgetrokken uit kalkbreuksteen. De oudste aanhaling dateert uit de 14de eeuw.

In een legger uit 1770 wordt de hoeve als volgt omschreven: „Houdt huijs, hoff, schuijr ende stallinghe”. De betekenis van „houdt” in deze legger is niet „het in bezit hebben”. Het houdt huijs is de woning van de halfwinner geweest; enkele jaren geleden werd ter plaatse een vakwerk-schuur afgebroken, die de indeling vertoonde van een woonhuis. Dit zou er op kunnen wijzen dat de hoeve van Frankische oorsprong is.

13. *Wilhelminaplein no. 2 – Aan de Linde*

Gesloten hoeve van kalkbreuksteen, vakwerk en baksteen. Komt in archiefstukken voor het eerst voor in 1698. Is nu niet meer in gebruik als boerderij. De vroegere naam „aan de Linde” is nu niet meer in gebruik.

14. *Wilhelminastraat no. 26-28*

Hoeve in kalkbreuksteen is nog zeer gaaf. Deze is niet meer in gebruik als boerderij. Verdere gegevens ontbreken tot op heden.

15. *Pastoor Neujeanstraat no. 10 – Kruisbroedershof*

Deze hoeve is tot in de 14de eeuw eigendom van het geslacht Bongard

geweest en werd door hen geschonken aan de Kruisheren te Aken. De Kruisbroedershof bestaat uit baksteen met resten van vakwerk. In de loop der jaren is er zeer veel aan verbouwd.

16. *Pastoor Neujeanstraat no. 11 – Hof Waelhorn (tzo Horn)*

Onder deze naam komt deze hoeve voor het eerst voor in de 16de eeuw en hij wordt gebezigd tot begin 18de eeuw. De naam is afgeleid van de bewoners, nl. Andreas en Frambach van Waelhorn. Het front is opgetrokken uit kalkbreuksteen; de schuren en stallen die nu zijn afgebroken, bestonden uit vakwerk.

17. *Pastoor Neujeanstraat no. 5 – Teggerhof*

De hoeve bestaat nog gedeeltelijk; de bouwstof is kalkbreuksteen. Is niet meer in gebruik als boerderij. In 1454 woonde er Godefridus Tegger. De naam Teggerhof wordt gebruikt tot begin 17de eeuw. Het gebouw is nu niet meer onder deze naam bekend.

18. *Drijvert no. 3*

1550 „Een hoeffken aen den Drievet”. De Scholtissenhof had op de weg die langs de hoeve loopt het recht van de „Koijedrift” (het drijven van koeien); vandaar de naam Drijvert. Deze kleine hoeve is geheel verbouwd; er zijn nog enkele restanten bestaande uit kalkbreuksteen zichtbaar.

19. *Heiweg no. 1 – Scholtissenhof*

De hoofdbouwstof van deze hoeve bestaat uit kalkbreuksteen; de schuur die aansluit aan het woonhuis bestaat gedeeltelijk uit vakwerk. De vermoedelijke bouwheer is Andries van den Hove (\pm 1528), wonende op Overhuizen, schout van Simpelveld en Bocholtz. In 1708 werd de hoeve uitgebreid en geheel gerenoveerd door Daniel Limpens, voogd van het land Ter Heijden.

20. *Heiweg no. 22-20-16 – Billenhof*

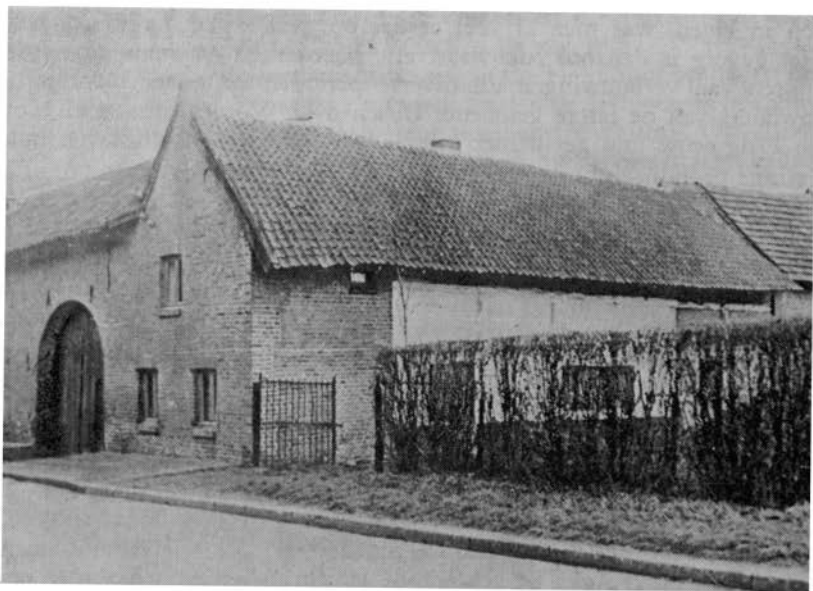
In 1596 woonde Peter Billen „op dye Billenheuf”. Oorspronkelijk waren het twee kleine hoeven die de „Billenheuf” vormden. Door brand, \pm 40 jaar geleden, is veel verloren gegaan; aan de linkerkant bevindt zich nog een gedeelte bestaande uit vakwerk.

21. *Baneheide no. 22*

Haakvormige hoeve opgetrokken uit kalkbreuksteen, vakwerk en baksteen. Verdere bijzonderheden ontbreken.

22. *Baneheide no. 24 – Heihof*

Gesloten hoeve, gelegen aan de Hatsgensweg (Hertogenweg), opgetrokken uit kalkbreuksteen en baksteen. Onder de naam „Heihof” komt de hoeve niet eerder voor als 1770.

Kinnehoeve, toestand 1948

De Kinnehoeve of hoeve aan de Heiberg te Ubach over Worms

Oude gebouwen die in ongewijzigde staat een bepaalde historische bouwperiode vertegenwoordigen, zijn in de gemeente Ubach over Worms niet of nauwelijks te vinden. De weinige grote leengoederen aldaar werden in de late Middeleeuwen door pachters beheerd. Het onderhoud van de erbijbehorende gebouwen beschouwden zij en de meestal veraf wonende eigenaars als een onrendabel maar noodzakelijk kwaad. Het moest dan ook zo min mogelijk kosten. In de 17de eeuw en soms nog eerder werden deze leengoederen in kleinere percelen verdeeld, aan de bewoners verkocht of in eeuwige erfpacht uitgegeven. Dit geschiedde ook met de boerderijen zelf, die er de centra van vormden. Bij erfdelingen werden ze dan weer in meerdere delen gesplitst. Vaak veranderde men daarbij de indeling en de bestemming van de gebouwen en werd het verkregen deel naar de zij- of achterkant uit-

gebreed. Met de huizen van de vrije eigenaars, die tussen deze goederen in lagen, was men al veel eerder op deze wijze omgesprongen. Het gevolg is dan ook, dat haast alle boerderijen en woonhuizen de sporen van verbouwingen uit diverse perioden vertonen. De meeste inwoners van de latere gemeente Ubach over Worms konden al vóór de 17de eeuw hun gezin niet meer alleen van de opbrengst van hun geringe grondbezit onderhouden. Door de voortdurende versnippering waren de akkers te klein van oppervlakte geworden en bovendien lagen ze vaak ver uit elkaar. Daarom verdienden de meeste inwoners hun kost tevens als ambachtsman of kramer. De meer gegoede was naast landbouwer ook nog koopman, vrachtrijder of geldschietter voor de kleinhandelaar.

Op het einde van de 17de eeuw werden in onze streek veel boerderijen van hout en leem vervangen door bakstenen gebouwen. In het Overworms gedeelte van Ubach, zoals onze gemeente toen heette, deed men, gedwongen door geldgebrek, slechts in beperkte mate aan deze vernieuwing mee. Ook in de vrijheerlijkheid Rimbürg was de toestand al niet veel beter. Meestal bouwde men alleen een stenen voorgevel of een nieuw voorhuis met een poortgebouw en stal langs de straat. Veel boerderijen die aan de straatkant een „kapitaal” baksteengebouw doen vermoeden blijken aan de achterzijde lemen stallen en schuren te bezitten die vaak 200 à 300 jaar oud zijn. Ongerepte monumenten van oude bouwkunst zijn het uiteraard niet. Het zijn eerder kronieken in steen, hout en leem waarin de jaren van voor- en tegenspoed van de bewoners zijn vastgelegd.

Een duidelijk voorbeeld hiervan is pand Rimbürgerweg 126. Het is gelegen aan de voet van de Heiberg nabij de Watertoren. Het was vroeger het eerste huis van de kleine buurtschap „Veulenbach”, een naam die thans in het vergeetboek is geraakt en door „Op de Hoven”, in de volksmond „Op g'n Höf”, is vervangen.

In de eerste helft van de 17de eeuw woonde hier een zekere familie Römken die in diverse acten uit die tijd voorkomt. Over het huis zelf geven deze documenten geen nadere inlichtingen. Uit latere gegevens kan men opmaken dat een kasteelheer van Rimbürg er ooit de eigenaar, misschien wel de bouwer van geweest is. De familie Römken beheerde het goed als vrij, allodiaal eigendom. Ze moesten echter jaarlijks enig kapoensgeld op het kasteel afdragen en een deel van de slotgracht ijsvrij houden. Eerst bij de komst van de Fransen in 1794 werden ze van deze verplichting ontslagen.

Het huis lag in de „keynenwinckel”, een driehoek die gevormd werd door de Landstraat (nu Rimbürgerweg), de Kampweg en de Kyenegracht. De laatste was een deel van de Akerstraat, een middeleeuwse verbindingsweg tussen Gangelt en Aken. Bij de ruilverkaveling is ze gedempt en vervallen. Uit latere gegevens blijkt dat het huis in de 17de eeuw een L-vorm had en opgetrokken was van leem en hout. De huisbouw lag haaks op de weg. Aan de voorkant bevond zich „de kamer achter de haard” met daaronder een kelder die via een luik in de vloer

te bereiken was. Achter de kamer lag de keuken, de ehren of het voorhuis met de ingang en een klein kamertje, de z.g. spin.

Deze drie delen die de gehele huisbouw vormden zijn tot op heden bewaard gebleven. Het houten raamwerk staat nog grotendeels overeind al is de lemen wand vervangen door een baksteenvulling. Opvallend zijn de verbindingen: voor de gebintbalken ver vooruitstekende liplassen met spiesloten en pen- en gatverbindingen die door houten pinnen op hun plaats worden gehouden voor de wandvakken.

Over het algemeen dateren deze bouwsels van voor 1600 toen men bij het aangaan van een pacht vaak zelf zijn huisbouw meebracht. Later nam men bij delingen deze huizen uit elkaar om ze dan elders weer op te zetten. In het verlengde van de huisbouw lag de koestal. Haaks daarop en aansluitend aan de stal stond de schuur die uit een dorsvloer of din bestond met aan beide zijden een bergruimte of wusch. De rechthoek tussen de straat, het huis en de schuur werd ingenomen door de meshof, aan de zuidzijde begrensd door de tuin. Het dak van het huis had een gothische, hoog oplopende punt. Opmerkelijk is dat een paardestal ontbrak.

Omstreeks 1650 werd het hofje in de Kvennenwinckel bewoond door Peter Römken gehuwd met Barbara Römken. De gelijkkluidende familienaam van de echtgenoten maakt het moeilijk uit te maken met wiens erfdeel men te doen heeft. Daar ze ook goederen te Nieuwenhagen bezaten, moet men aannemen dat een van beiden uit de bank Heerlen afkomstig was.

In 1685 maakte de weduwe Barbara Römken een lijst op van haar bezittingen onder de bank Ubach. Ze bestonden voor het grootste deel uit akkerland en waren samen $14\frac{1}{2}$ morgen groot. De geschatte waarde bedroeg 270 pattacons, een waarde die duidelijk te laag is, vooral als men rekening houdt met de erfpacht van 11 vat vruchten. Samen met de in Nieuwenhagen gelegen goederen waren haar bezittingen ruimschoots voldoende om er een gezin van te onderhouden. Bij de dood van Barbara Römken in 1691 verdeelden haar 4 kinderen 17 morgen land gelegen onder Ubach. Vermoedelijk waren de huwelijks-giften toen bij het erfdeel geteld. De vier kinderen waren in dat jaar allen gehuwd. Een zoon en twee dochters huwden met echtelieden uit Nieuwenhagen en vestigden zich aldaar. De oudste zoon Joannes bleef in het ouderlijk huis wonen. Hij was in 1671 getrouwd met Johanna Louppen uit Waubach. Ze hadden 8 kinderen, waarvan er 2 jong overleden.

Joannes Römken verzette diverse goederen uit de erfenis van zijn vrouw tegen $107\frac{1}{2}$ pattacons met het recht ze later voor dezelfde som weer terug te nemen. Het opgenomen geld besteedde hij om van zijn broer en zwagers delen van het familiegoed terug te kopen.

Johanna Louppen overleed reeds in 1700. Een onghuwde dochter met haar broer Johannes bleven bij hun vader inwonen.

Joannes Römken sr. verdeelde zijn goederen in 1723. Deze waren toen 17 morgen groot zodat men mag veronderstellen dat hij ondanks

de voortdurend doortrekkende troepen en de hoge belastingen goed „geboerd” had. Het huis werd „verdeeld” onder de beide erfgenamen Barbara en Joannes maar in feite bleef alles bij het oude. Joannes Römken jr. was in 1715 gehuwd met Gertruda Mertens uit Ubach. Zij overleed reeds in 1723 en liet een zontje Albert na. Deze huwde in 1743 Gertrud Louppen uit de Groenstraat en nam zijn intrek op de Hoven. Na de dood van zijn ongehuwde tante in 1751 werd hij eigenaar van het hele huis. Hij beheerde de goederen met veel succes en kocht verschillende goederen van zijn familieleden. In 1761 breidde hij de hoeve belangrijk uit. Hij verlengde het huis aan de straatzijde met een kamer. Ernaast verrees een poortgebouw, een schaa- en een paardestal. De initialen van dit echtpaar prijken nu nog tegen de voor- en achtergevel van het gebouw. Aan de overkant van de mesthof, parallel aan het woonhuis, ontstond een 5 vakken groot gebouw met een kelder, dat het „nieuw huis” genoemd werd. Behalve de achtergevel werden alle muren gebouwd in baksteen, ca. 40 cm dik, waarbij de bovenste meter tot op de helft „verschraald” werd.

De wanden van het oude woonhuis liet hij met bijna 1 meter vakwerk verhogen, zodat een meer bruikbare zolderruimte ontstond. Het oude, hoge, stijl oplopende dak werd weggebroken en door nieuwe kapspanten vervangen. De oude spanten werden gebruikt voor het dak van het poortgebouw maar ze hadden daar ook niet de juiste hoogte en breedte. Daarom werden ze laag ingezet en met hulpstukken op de juiste breedte gebracht. Tenslotte werd er nog een bakhuis met oven gebouwd op de huisweide op een veilige afstand van de schuur.

Niet al zijn bouwplannen heeft Albert Römken kunnen verwezenlijken. Zowel aan de voor- als aan de achterzijde van het huis waren de buitenmuren op de hoeken voorzien van een z.g. aanzet, een om de andere laag half buiten het metselwerk uitstekende baksteen. Deze aanzet diende om een nieuw te bouwen muur hecht met de bestaande bouw te verbinden. Ook de lemen achtergevel in het nieuwe bakstenen gebouw was vermoedelijk als een tijdelijke afsluiting bedoeld. Van een verdere uitbreiding is echter niets meer terecht gekomen.

Het echtpaar Römken-Louppen had 9 kinderen van wie er 3 op jeugdige leeftijd overleden. Een ernstige slag trof het gezin in 1775. In de oogsttijd stierven de beide jongste kinderen en 5 maanden later ook nog hun moeder Gertrud Louppen. In 1780 besloot de weduwnaar, 63 jaar oud, het beheer van de goederen aan zijn 4 nog levende kinderen over te laten. Volgens de deelacte bezat hij naast 5 morgen beemd en weiland nog bijna 21 morgen akkerland.

Het oude huis in de Kijennewinckel, in 1723 slechts 125 pattacons waard, was in 1780 met de stenen voorkamer, het poortgebouw, de paarde- en de schaapsstal en het bakhuis meegerekend, 260 pattacons waard. Het nieuwe huis werd geschat op 200 pattacons. Ook bezat de familie nog een huis te Waubach waarvan de geschatte waarde 226 pattacons bedroeg.

Bij de deling viel het nieuwe huis op de Hoven toe aan de jongste

dochter Johanna Maria Römken, het oude huis aan de schoonzoon Joannes Spiertz gehuwd met Anna Gertrud Römken. Zij woonden maar enkele jaren op het goed: de echtgenote overleed in 1788 na de geboorte van haar vierde kind Joannes Spiertz. Enkele maanden later huwde Joannes Spiertz Maria Catharina Nelis uit Broekhuizen. Ook zij stierf vlak na de geboorte van haar eerste baby. Joannes Spiertz, die al in Broekhuizen was gaan wonen, keerde terug naar de Hoven en liet de opvoeding van zijn jongste dochter over aan zijn schoonmoeder. In 1793 huwde hij ten derden male, nu met Anna Gertrud Vaessen, weduwe van Paulus Frings uit de Groenstraat. Uit dit huwelijk werden geen kinderen geboren.

In 1808 is Joannes Spiertz weer de eigenaar van zowel het oude als het nieuwe deel van het huis. Hij behoort zelfs nog tot de meer gegoede families van de Groenstraat. Zijn enig overgebleven dochter uit zijn eerste echt, Anna Maria Spiertz, trouwde in 1811 met Joannes Niesters uit Scherpenseel. Tot 1816 bleven ze aldaar wonen en namen vervolgens hun intrek op de Hoven. Ook dit huwelijk was maar van korte duur: de echtgenoot overleed reeds in 1821. De weduwe, die haar vader het jaar tevoren had verloren, kon de zorgen voor haar 4 onmondige kinderen en de last van het landbouwbedrijf niet aan. Anderhalf jaar later huwde ze haar knecht Jan Pieter Dreessen afkomstig uit Birgden in Duitsland. Hoewel het huis haar eigendom bleef moest ze de landerijen delen met haar halfzuster in Broekhuizen zodat het bedrijf sterk in betekenis achteruitging. Nog meer was dit het geval na haar dood in 1863. De goederen moesten toen verdeeld worden onder de kinderen uit haar beide huwelijken. In 1866 is het huis in handen van de gebroeders Laurens Joseph en Jan Joseph Niesters, kinderen uit de eerste echt. De laatste huwde in 1868 met Maria Josepha Souren uit Kerkrade. Vermoedelijk zijn de beide broers bij de verwerving van het pand diep in de schulden geraakt: ze leenden bij de weduwe Prickarts van Herenanstel te Kerkrade de grote som van f 1034,— à 5 % voor 10 jaar. Het echtpaar Niesters-Souren bleef kinderloos. Toen hun broer en zwager in 1876 ongehuwd kwam te overlijden, waren ze aangewezen op de hulp van een knecht.

Naast het werk op het land en de boerderij verdiende Jan Joseph Niesters de kost als kolenvrachtrijder. Toen hij in 1890 stierf, vertrok zijn weduwe naar haar geboorteplaats Kerkrade. Het jaar daarna werd het huis bewoond door de weduwe Maria Josepha Spiertz-van Ess, echtgenote van Mathias Joseph Bosch. Ruim 10 jaar later pachtten zij een boerderij te Waubach en nam hun zoon en stiefzoon Alexander Joseph Spiertz, gehuwd met Maria Hubertina Packbier, er zijn intrek. Toen hij in 1906 weduwnaar werd vertrok hij naar een huis in de Groenstraat-West, dat hij daar had laten bouwen. Hij was inmiddels eigenaar van het huis op de Hoven geworden. Als pachter woonde er tot 1911 zijn broer Johan Hubert en tot 1918 de heer Habets uit Voerendaal, allen landbouwers. Alexander Joseph Spiertz, inmiddels hertrouwd met Josepha Erkens, vestigde zich toen weer op de boerderij.

Hij liet de oude schuur en het bakhuis, beide erg bouwvallig geworden, afbreken en door een „wagenschop” vervangen. De oude koestal werd door een nieuwe vervangen. Het voormelde nieuwe huis werd schuur behalve het voorste deel dat vergroot met de schaapstal een tijdlang als huurwoning dienst deed. Hiervoor werden in de voorgevel een deur en twee ramen aangebracht. Ze zijn later weer gedicht maar lieten hun littekens op de gevel achter.

In 1946 verkreeg de oudste zoon uit het tweede huwelijk, Gerardus Leonard Spiertz, de hoeve. In 1963 bouwde hij op de voormalige tuin een gerieflijk nieuw huis. Het poortgebouw, het oude huis, de koestal en de wagenschop verkocht hij aan de uit Waubach afkomstige kunstenaar Fien Huth en haar echtgenoot Mathijs Andreas van de Berg. Zij lieten hun deel van de hoeve grondig restaureren en diverse veranderingen aanbrengen zonder dat de buitenkant van de gebouwen daardoor veel veranderde. Tot op de dag van vandaag weerspiegelt het huis zijn relatie met de gebeurtenissen in de omgeving.

In 1973 verliet het echtpaar Van de Berg-Huth de gemeente en vestigde zich in Maastricht. Sinds hun vertrek wordt hun huis bewoond door een personeelslid van de AFCENT te Brunssum. Het resterend gedeelte van de oude hoeve bleef eigendom van de heer Spiertz. Het doet thans dienst als koestal en opslagplaats van veevervoer.

WERKGROEP WAUBACH

Berichten

BELANGRIJKE AANWINST GEMEENTEMUSEUM

Op 4 juni arriveerden bij het gemeentemuseum te Heerlen 142 dozen met voorwerpen, die in de periode 1952-1962 voornamelijk op het thermenterrein, nabij het Raadhuisplein, in de Putgraaf en in de Schinkelstraat werden opgegraven en in afwachting van wetenschappelijke bestudering indertijd opgeslagen werden bij de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort.

Bij deze teruggekeerde voorwerpen bevinden zich stukken uit de eerste bewoningsfase van Heerlen in de Romeinse tijd (ten tijde van keizer Augustus).

Ze worden voorlopig bewaard in het depôt maar zullen voor zover exposabel in de toekomst zeker voor het publiek tentoongesteld worden.

SCHENKING

De heer H. Meens, rustend pastoor te Ubachsberg, schonk aan het Heerlens museum een zestal voorwerpen, waaronder vier zilveren zogenaamde herdersschopjes (gebruikt bij de installatie van een pastoor) uit de jaren 1901, 1906, 1929 en 1945.

AANWINSTEN ARCHIEF EN BIBLIOTHEEK

- Van oud-pastoor Meens werden onder meer een zestal foto's ontvangen.
- Wil Klaassen schonk een door hem geschreven werk „De mijnwerkersbonden in bevrijd Zuid-Limburg”.
- Tijdschriften en andere dokumenten werden ontvangen van ir. J. C. Schlösser, M. A. van der Wijst, ir. C. E. P. M. Raedts en mevrouw Meijer uit Loon op Zand.
- Aan de uitbreiding van de kollektie bidprentjes werd bijgedragen door mejuffrouw Jansen uit Heerlen en de heer Goossens uit Ubach over Worms.
- De heer H. M. M. Schwanen schonk aan de bibliotheek het door hem geschreven werk „Limburg, de Limburger Koerier en de spoorwegstaking van 1903”.
- Pater C. Damen te Oosterhout zond een werkje, bevattende de levensloop van Dom Joseph Widdershoven 1886-1974.
- Van de heer Alb. Corten ontving de dienst een fotomapje van de Oranje-Nassaumijnen en het jubileumnummer van VVV Het Geuldal 1885-1975.
- De heer L. J. G. W. Schelberg te Fühlen schonk de dienst een drietal bidprentjes uit de jaren 1843, 1854 en 1860.

BIJeenKOMSTEN WERKGROEP LAND VAN HERLE

Op 7 april werd in de vergadering van de werkgroep het woord gevoerd door de heer H. Beaujean over Heerlerheide en door de heren G. Ramaekers en L. Augustus over een kaart uit 1755 betrekking hebbend op de aanleg van de weg Aken-Maastricht.

Op 12 mei behandelde de heer Van Hommerich het onderwerp „Simultaneum in Overmaas”.

In de vergadering van 9 juni sprak de heer Alb. Corten over het onderwerp „Kastelen in het Heerlener land”.

AKTIVITEITEN KRING HEERLEN VAN HET L.G.O.G.

De kring organiseerde weer enkele ekskursies:

- Op 12 april en op 31 mei werden het Römisch-Germanisches Museum en het Praetorium te Keulen bezocht.
- Het Belgische stroomgebied van de Geul en de Burg Raeren met het Töpfermuseum waren het doel van een ekskursie op 24 mei.
- Op 21 juni werd een tocht gemaakt naar Gangelt, Waldfeucht, Milten en Hillensberg.

Kroniek

1975

- 15 mrt Overlijden van A. van Grunsven-Verzett, Heerlens oudste inwoner, in de leeftijd van 105 jaar.
- 15 mrt Oprichting Archeologische Vereniging Limburg, een sectie van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap.
- 15 mrt Aanvang afbraak gebouwen van de Oranje Nassau Mijn I in Heerlen.
- 19 mrt Officiële opening nieuwe gebouw van de Dienst voor Sociale Zaken Heerlen aan de Putgraaf door burgemeester drs. F. J. W. Gijzels.
- 21 mrt Officiële opening modemagazijn Witteveen aan de Promenade-Geleestraat, Heerlen, door Heerlens burgemeester.
- 25 mrt Bezoek van stadsbestuur Schiedam aan Heerlen bij gelegenheid van 700-jarig bestaan van Schiedam en van „Heerlen 750 jaar Landsfort”; tevens opening tentoonstelling van werken uit de collectie hedendaagse kunst van het Stedelijk Museum te Schiedam in Heerlens raadhuis door burgemeester drs. J. A. Lems.
- 25 mrt Protestdemonstratie door Heerlen van ± 2500 oud-mijnwerkers om uiting te geven aan hun misnoegen over de te lage A.M.F.-pensioenen.
- 26 mrt Afscheid van Heerlens gemeentesecretaris H. M. I. Goltstein i.v.m. pensionering.
- 30 mrt Viering gouden priesterfeest van H. Mertens, emeritus-deken van Schaesberg, in de H. Familieparochie aldaar.
- 30 mrt Viering 50-jarig priesterjubiläum van P. Rohs, oud-deken van Schinnen, in de H. Martinusparochie te Welten-Heerlen.

- 1 apr. Raadsbesluit tot aankoop van het voormalige Emma-sportpark, Pas-sartweg Heerlen, van DSM voor een bedrag ad f 225.200,—.
- 1 apr. Installatie van adjudant F. A. Koopman tot groepscommandant van de rijkspolitie te Ubach over Worms.
- 5 apr. Afscheid van gemeentesecretaris C. J. Gulpers van Nieuwenhagen i.v.m. pensionering; hij ontvangt de aan de onderscheiding „ereburger van Nieuwenhagen” verbonden gouden medaille; tot zijn opvolger wordt G. J. Konsten benoemd.
- 5 apr. Officiële opening nieuwe wijkgebouw van het Groene Kruis, Kapelaan Ramaekersstraat, Heerlerheide, met centrumfunctie voor Heerlen-Noord.
- 7 apr. Bezoek van leden van de parlementaire pers aan Limburg, waarbij in Heerlen door de burgemeester het probleem van de herstructurering en van Heerlen als centrumgemeente wordt toegelicht.
- 11 apr. Officiële verplaatsing van het groepsbureau der rijkspolitie van Nuth naar Voerendaal.
- 13 apr. Viering 50-jarig bestaansfeest R.K. Bakkerspatroonsvereniging St. Antonius, afd. Heerlen; tevens uitreiking Gouden Aar aan A. Benders, 25 jaar secretaris van de vereniging.
- 18 apr. Installatie van W. M. van Kerkhof uit Heerlen tot commissaris van de gemeentepolitie in Kerkrade.
- 20 apr. Uitgave boekwerkje „Nieuwenhagen toen”, samengesteld door de Stichting Bijzonder Opbouwwerk in Nieuwenhagen.
- 22 apr. Officiële opening nieuwe hoofdkantoor van de Rabobank in Schaesberg, Hoofdstraat 30, door burgemeester mr. H. Th. Vrouwenraets.
- 26 apr. Het Koninklijk Heerlens Mannenkoor Sint Pancratius vertrekt voor een achtdaagse concert- en pelgrimsreis naar Israël.
- 28 apr. Burgemeester mr. E. W. M. Meijer van Nieuwenhagen legt officieel eerste steen voor de bouw van honderden woningen in het bestemmingsplan Hoefveld.
- 29 apr. Uitreiking door burgemeester J. W. Quint van zilveren erepenning der gemeente Brunssum aan Ilse Frankenthal-Hinrichsen tijdens afscheid als o.m. V.V.V.-informatrice en sociaal raadvrouw.
- 1 mei Installatie Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering (L.I.O.F.) te Maastricht door minister drs. R. J. Lubbers van Economische Zaken; tot directeur van dit herstructureringsinstituut wordt ir. P. Niessen benoemd.
- 3 en Feestviering i.v.m. 75-jarig bestaan plaatselijke centrale van het N.K.V.
- 4 mei (voorheen K.A.B.) Heerlen.
- 4 mei Afscheid van pastoor P. Bindels van de H. Barbaraparochie, Kakert-Schaesberg, i.v.m. zijn benoeming tot pastoor van de H. Callistus-parochie te Neerbeek.
- 6 mei Benoeming van mr. P. R. C. Op den Camp, directeur Personeelsdienst gemeente Heerlen, tot gemeentesecretaris van Heerlen.
- 6 mei De Heerlense gemeenteraad besluit tot het realiseren van de bouw van het complex Romeinse Thermen en tot het beschikbaar stellen van het daarvoor nodige krediet ad f 5.982.885,—.
- 8 mei J. W. Houben, emeritus-pastoor van de H. Hartparochie, Schandelen-Heerlen, op 82-jarige leeftijd overleden.
- 8 mei Overlijden van J. M. H. M. van Wersch, oud-gemeentesecretaris van Sijmpelveld, in de leeftijd van 81 jaar.
- 9 mei Promotie van klinisch chemicus P. J. Brombacher uit Heerlen tot doctor in de geneeskunde aan de Vrije Universiteit van Amsterdam op het proefschrift „Stimulatie van de bijnierschors met 18-ACTH”.
- 10—19 Viering 50-jarig bestaansfeest fanfare St. Elisabeth, Groenstraat, Ubach mei over Worms.
- 14 mei Officiële heropening van het uitgebreide en gerenoveerde ziekenhuis St. Gregorius De Grote te Brunssum door staatssecretaris J. Hendriks van Volksgezondheid.

- 26 mei Afscheid van ir. C. E. P. M. Raedts als voorzitter van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg; hij wordt opgevolgd door mr. P. M. M. C. Palmen.
- 30 mei Officiële opening nieuwe kunstgalerie van Zef Clement met expositie van eigen werk in het voormalige gebouw voor samenkomst van het Apostolisch Genootschap, Bekkerweg Heerlen, door Heerlens burgemeester.
- 31 mei Installatie van pater H. J. F. Klinkenberg als pastoor van de H. Baraparochie, Kakert-Schaesberg.
- 1—30 juni Feestviering i.v.m. 275-jarig bestaan H.H. Petrus en Paulusparochie en -kerk te Schaesberg; in het kader hiervan uitgave boekwerk „Geloven in Schaesberg” van de hand van kapelaan F. J. M. Wiertz.
- 4 juni Opening milieutentoonstelling in de burgerzaal van Brunssums bestuurscentrum door wethouder H. G. H. Borger.
- 5 juni Officiële opening nieuwe huisvesting Inspectie Directe Belastingen Buitenlanders in het voormalige opleidingsgebouw van de Staatsmijn Emma, Heerlen, door staatssecretaris drs. M. J. van Rooijen van Financiën.
- 6—8 juni De Heerlense schutterij St. Sebastianus organiseert bondsschuttersfeest, welk feest tevens plaats vindt bij gelegenheid van Heerlen 750 jaar Landsfort.
- 11 juni Officiële opening Sociaal Centrum Luciushof (voormalige Carmelitesenklooster), Putgraaf 3, Heerlen, door de burgemeester van Heerlen.
- 11 juni Officiële opening nieuwe behuizing Dienst Verkeersongevallenregistratie (V.O.R.) in het Glaspaleis te Heerlen door minister drs. T. E. Westerterp van Verkeer en Waterstaat.
- 13 juni Promotie van de uit Heerlen geboortige en aan het Kerkradse St. Jozefziekenhuis verbonden kinderarts Walter Puyn tot doctor in de geneeskunde aan de Universiteit te Nijmegen op het proefschrift „Para-influenza bij kinderen”.
- 14 juni Huldiging eerste damesteam van Van Houten Volleybal Combinatie Heerlen i.v.m. behalen landskampioenschap (voor de vijfde maal) en overen Nederlandse volleybalbeker.
- 14 juni Huldiging showband St. Antonius, Treebeek-Heerlen, i.v.m. behalen dubbel Nederlands kampioenschap in de hoogste afdeling tijdens nationale titelstrijd te Kerkrade.
- 18 juni Officiële opening tentoonstelling van werken van Jan Stekelenburg in Heerlens raadhuis door burgemeester drs. F. J. W. Gijzels.
- 21 juni Officiële opening nieuwe basisschool St. Jozef in Ubachsberg-Voerendaal door burgemeester J. W. H. Sieben.
- 24 juni Uitreiking door Prins Bernhard van Zilveren Anjer van Prins Bernhardfonds aan dr. C. W. Wouters, Brunssum, voor culturele verdiensten.
- 24 juni Promotie van oogarts J. J. J. M. van der Eerden, Nieuwenhagen, tot doctor in de geneeskunde aan de Universiteit te Nijmegen op het proefschrift „Structureel glyceprotenen”.
- 27 juni Bezoek door gemeentebestuur Heerlen en delegatie van centraal comité viering Heerlen 750 jaar Landsfort aan Amsterdam i.v.m. 700-jarig bestaan.
- 28 juni Installatie van C. Loeffen als pastoor van de Christus Koningparochie en van het rectoraat Judas Thadeus in Heerlen-Noord.
- 1 juli Overlijden van A. H. J. H. Moers uit Geleen, lid van de werkgroep van „Het Land van Herle”, in de leeftijd van 68 jaar.